

**EL LLIBRE
DE LA SETMANA**

PERFIL

DENIS DIDEROT (1713-1784) VA SER UN FILÒSOF I ESCRIPTOR FRANCÈS QUE HA PASSAT A L'ETERNITAT PER SER UN DELS IMPULSORS, AMB D'ALEMBERT, DE LA PRIMERA ENCICLOPÈDIA. ÉS CONSIDERAT UN DELS PARES DE LA IL·LUSTRACIÓ

MARINA
ESPASA

les vores dels vestits amb els quals la majoria d'altres escriptors vesteixen els seus llibres-fillets: aquesta és una novel·la negra, aquell d'allà un poema èpic i el de més enllà un assaig sobre la cuina grega del segle III. Doncs no, hi ha llibres que duen tota la roba a la vegada i, amb aquesta barreja a sobre, tracen camins nous per a la narrativa més convencional, que els farà servir més tard o més d'hora. *Jacques el Fatalista* de Denis Diderot (La Magrana, 2022) és un d'aquests: novel·la d'aventures, assaig filosòfic, contes enfilats, novel·la parlada, teatre... Ho és tot a la vegada! Hi ha

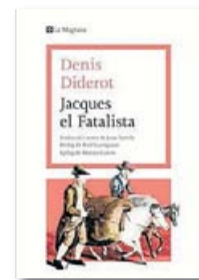
Hi ha llibres que es resisteixen a ser classificats, ordenats o sistematitzats perquè hi ha autors que busquen estripar

una línia que neix dels diàlegs memorables entre el Quixot i Sancho Panza, salta un parell de segles i aterra en dues obres quasi contemporànies com són el *Tristram Shandy* i *Jacques el Fatalista*, per acabar en novel·les com *Ferdydurke* o en les obres de teatre de Beckett, on l'humor ja s'ha estrefat del tot i és una ganyota desesperada, però encara hi és. És la línia dels qui pensen que l'humor, ah l'humor!, és la millor arma que s'ha inventat la humanitat per mirar de fer intel·ligible el món en el qual hem de viure. I Diderot ho pensava, això.

No hi ha regles per narrar bé

Amb traducció repolida de Joan Tarrida, un pròleg de Raül Garrigasait i un epíleg de Marina Garcés fets per a l'ocasió que el situen, l'emmarquen i llancen preguntes més que pertinents per als lectors d'avui, la ressuscitada editorial La Magrana (ara dins de Penguin Random House) ens regala un dels textos més desconcertants i divertits de la literatura francesa i, per extensió, occidental: *Jacques el Fatalista*, del filòsof i enciclopedista Denis Diderot (1713-1784), que va llançar un desafiament a les convencions de la narrativa (i de la filosofia) de la seva època i en va sortir més que vencedor. I alerta, perquè es constata una vegada més que, per qüestionar el fons (les idees), li va caldre pervertir la forma (les lletres).

Diderot era algú que ja havia entès al segle XVIII una cosa que molts es pensen que es va descobrir a principis del XX: que no hi ha ab-

JACQUES EL FATALISTA
DENIS DIDEROT
LA MAGRANA
TRAD. JOAN TARRIDA
344 PÀG. / 19,90 €

solutament cap regla d'or que s'hagi de complir per narrar "bé" una història. No hi ha veu narrativa que no pugui ser capgirada o contradita o estrefeta per una altra, no hi ha concordança de temps narratius que valgui ni calgui fer, no hi ha estructura argumental que s'hagi de respectar, no hi ha personatges que calgui definir o, pitjor encara, *perflar*, no hi ha lògica filosòfica que no pugui ser qüestionada o subvertida. Si el narrador té ganes d'interrompre una escena i explicar que tal personatge porta un got de vi a la mà ho fa, i punt. I després fa mutis i torna a cedir la veu als personatges.

I és en aquesta intervenció fora de norma, de trencament de la quarta paret teatral, que rau un dels mèrits d'aquesta novel·la total, que també és coixa i excessiva i malgirbada, però que l'encerta de ple a l'hora de contestar algunes de les preguntes fonamentals que s'han fet sempre els homes: som lliures de fer el que volem? O hi ha un "fatalisme" ja escrit per a cadascun de nosaltres? Quan ens relacionem amb els altres, qui domina i qui és dominat? Com li hem de parlar al poder? I no hi ha respostes unívokes, sinó contínues paradoxes que alimenten el nostre cervell perquè l'estimulen i el fan funcionar, com també l'estimula el simple fet de caminar, i aquesta és una novel·la que, fonamentalment, camina. I cap a on viatgen Jacques i el seu amo? Cap enlloc, aquesta és la gràcia. I cap a on va la literatura? Cap enlloc, i aquesta és la gràcia. Visca Jacques, el fatalista! ♦♦

ÉS UN DELS TEXTOS MÉS DESCONCERTANTS I DIVERTITS DE LA LITERATURA FRANCESA I, PER EXTENSIÓ, OCCIDENTAL

VIQUIPÈDIA

El mar i la memòria en versos d'Antoni Vidal Ferrando

JORDI
LLAVINA

"Si entra boira no tendré on anar", fa un vers d'aquest llibre, en el qual, com en tants altres títols de l'autor, la mar

hi pren un sever protagonisme. "Toc la mar amb la mirada / impacient dels antics navegants", deia una de les peces de *Gebre als vidres* (2012), un llibre que a mi em sembla superior al que presento, *Si entra boira no tendré on anar* d'Antoni Vidal Ferrando (Proa, 2022). "Preludi de l'onada que ens podria els ossos", la mar d'aquella mateixa obra arriba fins a la riba del present i s'hi mostra amenaçadora. Gairebé apocalíptica, és una mar que no convida pas a fugir-hi, onada enllà, sinó més aviat a prevenir-se'n: "Ja fa estona que la mar té gust de cendra. Neguitosos, els peixos s'alimenten de gasoil i de vòmits de mariners borratxos".

La concessió del premi Carles Riba a un poeta sènior i tan rigorós

com Antoni Vidal Ferrando (Santanyí, 1945) és una excel·lent notícia. El 2008, l'extinta Edicions del Salobre va publicar *Allà on crema l'herba. Obra poètica* (1986-2007), que permetia apreuar l'ambició de la seva tasca lírica. Considerant l'aspecte autobiogràfic de molts dels seus versos, Susanna Rafart, en el pròleg d'aquell volum, afirmava: "El poeta fa present la consciència del pas del temps referint la suma de codis que han dirigit la seva vida". I Pere Ballart, en una crítica a la premsa: "La lectura seguida d'aquesta poesia ret l'experiència extraordinària de poder contemplar una imaginació lliurada, en efecte, si més no des d'un punt de vista estilístic, a produir un *perpetuum mobile*".

Si entra boira no tendré on anar està format per quaranta-vuit poesies breus, sense títol, sense numeració; algunes són proses poètiques; la majoria, poesies que recorren a la polimetria. Hi ha, d'entrada, una sensació de llibertat formal que diferencia l'obra que

comento d'altres títols anteriors de l'autor, les subjeccions formals dels quals eren, si més no, més aparents. Sembla clar que cal llegir el llibre com un poema únic, presentat en quaranta-vuit moments significatius. La memòria hi torna a pesar. El jo hi rememora "l'espectacle de la desolació" en què va consistir l'educació (moral, sentimental) durant la dècada dels cinquanta -un assumpte que ja havia merescut l'atenció del poeta-. Ha tornat la referència a la por, al pecat: "Mort de por, vaig aprendre a resar. / Eren oracions com esgarips, com cilicis". Cilicis, jaculatòria i un grapat de paraules més: veus que els lectors més joves probablement hauran de cercar al diccionari. "A vegades tenc pena i la mar ni em mira", diu un vers definitiu, que em sembla que resum molt bé el sentit de la nuesa que mira d'expressar l'obra.

En una de les seves millors poesies, *Enterrament d'una noia a Sallagosa*, Marià Manent descrivia la

SI ENTRA BOIRA NO TENDRÉ ON ANAR
ANTONI VIDAL FERRANDO
PROA
112 PÀG. / 15 €

consternació produïda per l'acomadament d'una jove cerdana en ple mes de juliol ("aquest silenci parla de tu"). Una poesia en prosa de Vidal Ferrando recorda un episodi similar, bé que en país marès: "Es va sentir el vertigen agut d'un clarinet i després els silencis d'una comitiva rere un taüt blanc". També passa en l'estació estival: "Vaig tenir fred i eren els darrers dies de la sega de l'ordi". En els seus nous versos, el poeta hi fa sortir cignes, eunucs, ciclops, oboès, hurís... però el llustre simbòlic de totes aquestes referències sembla molt desgastat. L'actitud moral del llibre és la de reclamar un clos segur ("¿On trobaré un recer, / on m'espera qualcú amb remeis i fiscorns?") davant la realitat més aviat poc tranquil·litzadora d'un present que no sembla preparar un futur gaire millor: "Prest no tendrem més pa / que el que ens duran els corbs". Per això, un vers com el següent: "Un dia, Rosa, tornarem a París", sembla més aviat l'expressió d'una quimera. ♦♦